

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
Námestie Ľudovíta Štúra 1, 812 35 Bratislava
Sekcia ochrany prírody a krajiny
Odbor ochrany prírody

Bratislava, 26.3.2010.
Č. j.: 5747/2010-2.1.2

R o z h o d n u t i e

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Sekcia ochrany prírody a krajiny, Odbor ochrany prírody, Oddelenie ochrany prírody pre územnú ochranu (ďalej len „odvolací orgán“) ako príslušný orgán štátnej správy podľa § 2 ods. 1 písm. c) zákona č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov, podľa § 65 ods. 1 a podľa § 67 písm. i) zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“) a podľa § 58 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „správny poriadok“), na základe odvolania Lesov Slovenskej republiky, štátny podnik, generálne riaditeľstvo, Námestie SNP č. 8., 975 66 Banská Bystrica (ďalej len „odvolateľ“) č. j.: 6031/2009-210 zo dňa 28.5.2009 voči rozhodnutiu Krajského úradu životného prostredia v Banskej Bystrici, Odbor starostlivosti o životné prostredie, Námestie Ľudovíta Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica (ďalej len „prvostupňový orgán“) č. j.: 2009/00314-Pr zo dňa 13.5.2009 (ďalej len „prvostupňové rozhodnutie“), ktorým odvolateľovi nebola povolená výnimka zo zákazov ustanovených v § 16 ods. 1. písm. b) zákona zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt na území Národnej prírodnej rezervácie Zadná Poľana v jednotkách priestorového rozdelenia lesa číslo 522, 523a, 524, 525, 526, 527, 528, 529a, 530a, 531 a 532 v Lesnom hospodárskom celku Kyslinky a v jednotkách priestorového rozdelenia lesa číslo 94, 95, 107a, 108, 109, 328, 329, 332 a 333 v Lesnom hospodárskom celku Poľana takto

r o z h o d o l :

Odvolací orgán podľa § 59 ods. 2 správneho poriadku **odvolaniu** podaného odvolateľom proti prvostupňovému rozhodnutiu **vyhovuje** a prvostupňové rozhodnutie **mení tak**, že jeho výrokovú časť nahrádza takto:

„p o v o ľ u j e v ý n i m k u

zo zákazov ustanovených v § 16 ods. 1 písm. b) a f) zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov zasiahnuť do lesného porastu a meniť vegetačný a pôdny kryt a rušiť pokoj a ticho na území Národnej prírodnej rezervácie Zadná Poľana v jednotkách priestorového rozdelenia lesa číslo 522, 523a, 524, 525, 526, 527, 528, 529a, 530a, 531, a 532 v Lesnom hospodárskom celku Kyslinky a v jednotkách priestorového rozdelenia lesa č. 94, 95, 107a, 108, 109, 328, 329, 332 a 333 v lesnom hospodárskom celku Poľana. Týmto rozhodnutím sa odvolateľovi povoľuje stínať mŕtve jedince smreka obyčajného a stínať aj živé jedince smreka obyčajného napadnuté podkôrnikom smrekovým (takzvané aktívne chrobačiare), odkôrňovať ich alebo mechanizmami nato určenými odväzať z dotknutého chráneného územia.

Podmienky rozhodnutia v zmysle § 82 ods. 12 zákona:

1. Aktívne chrobačiare pred výrubom označí odvolateľ predpísaným spôsobom v prítomnosti pracovníka Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky, Správa Chránenej krajinskej oblasti Poľana (ďalej len „ŠOP SR“).
2. O akte vyznačenia aktívnych chrobačiarov sa spracuje protokol, ktorého podpísané rovnopisy budú uložené u oboch zúčastnených.
3. Na rúbanisku ponechá odvolateľ fytošnitárne zabezpečené kmene drevín v podiele 20 % z celkového objemu ťažby, zostávajúci podiel môže odvolateľ z lokality odstrániť, musí ich však fytošnitárne zabezpečiť (odkôrním, aplikáciou insekticídov a podobne).
4. Odvolateľ vzniknuté holiny zalesní do 8 rokov od požadovaného zásahu sadenicami smreka obyčajného domáceho pôvodu.

Toto rozhodnutie platí do 31.12.2018.

Pracovníci ŠOP SR a členovia stráže prírody, ktorí majú podľa § 72 a 79 zákona oprávnenia členov stráže prírody, sú podľa § 75 ods. 1 písm. b) zákona oprávnení kontrolovať dodržiavanie podmienok tohto rozhodnutia.

Osobitné predpisy, ako aj ostatné ustanovenia zákona ostávajú vydaním tohto rozhodnutia nedotknuté. Toto rozhodnutie o povolení výnimiek nenahrádza povolenia, súhlasy, prípadne potvrdenia vyžadované podľa iných právnych predpisov.

O d ô v o d n e n i e

Prvostupňový orgán listom č. j.: 2009/00314-Pr zo dňa 22.6.2009 predložil podľa ustanovenia § 57 ods. 2 správneho poriadku na odvolací orgán odvolanie odvolateľa, ktoré bolo podané proti prvostupňovému rozhodnutiu v zákonnej lehote určenej na odvolanie. Tento list bol odvolaciemu orgánu doručený dňa 25.6.2009. Prvostupňový orgán predložil odvolaciemu orgánu spisový materiál veci podľa § 57 ods. 2 správneho poriadku v zákonom stanovenej lehote a odvolateľ o tom súčasne upovedomil. Prvostupňový orgán vo vyššie uvedenom liste k odvolaniu odvolateľa nezaujal žiadne stanovisko, pripojil k nemu iba stanovisko ŠOP SR č. j.: CHKO PO/480/09 zo dňa 11.6.2009, ktoré bolo k argumentom odvolateľa zamietavé.

Spisový materiál veci bol odvolaciemu orgánu doručený dňa 25.6.2009. Týmto dňom začala druhá fáza odvolacieho konania a tento deň je rozhodujúci pre vznik účinkov spojených so začatím konania o odvolaní u odvolacieho orgánu.

Napadnutým prvostupňovým rozhodnutím prvostupňový orgán odvolateľovi nepovolil výnimku zo zákazov ustanoveného v § 16 ods. 1 písm. b) a f) zákona, čím nepovolil vykonanie fytošnitárnych zásahov do NPR Zadná Poľana v súvislosti s kalamitným premnožením podkôrnika smrekového.

Odvolateľ v zákonom stanovenej 15-dňovej lehote podal voči prvostupňovému rozhodnutiu odvolanie, v ktorom navrhuje, aby odvolací orgán v rámci odvolacieho konania požadovanú výnimku udelil.

Odvolačiaci orgán uskutočnil dňa 25.9.2009 v danej veci rokovanie s pracovníkmi Lesného závodu Kriváň, ktorí spracovali odborné podklady pre riešenie vecí a miestnu ohliadku lokality i s vyhotovením príslušnej fotodokumentácie.

Odvolačiaci orgán na základe uvedenej miestnej ohliadky konštatoval u jednotiek priestorového rozdelenia lesa číslo 107a, 108 a 109 Lesného hospodárskeho celku Poľana s celkovou výmerou 68 ha, ktoré sú súčasťou dotknutého chráneného územia nasledovný stav:

- Podkôrnikom smrekovým nenapadnutých jedincov smreka obyčajného v súčasnosti v danej lokalite zostáva už iba 10-20 %.
- Je dôvodný predpoklad, že pri zachovaní súčasnej intenzity napadnutia jedincov smreka obyčajného podkôrnikom smrekovým do 1-2 rokov odumrú aj tieto a tým vznikne na ploche 68 ha súvislý mŕtvy les, ktorý je ekologicky vlastne bezlesím.
- Zmladenie smreka obyčajného na padnutých kmeňoch uvedenej lokality je veľmi zriedkavé a vyskytuje sa výlučne na kmeňoch ležiacich na zemi už 15-30 rokov, teda na kmeňoch nachádzajúcich sa v pokročilých fázach prirodzeného rozpadu. Ak sa toto zmladenie zachová, vzniknú z neho iba značne priestorovo izolované skupinky drevín smreka obyčajného v počte 2-4 kusov, v žiadnom prípade však nie nový smrekový les.
- Zmladenie smreka obyčajného na pňoch ležiacich na zemi približne do 15 rokov od svojho pádu sa v danej lokalite nevyskytuje.
- Zmladenie smreka obyčajného a ani ostatných druhov drevín susedných nižšie položených spoločenstiev (buk lesný, javor horský, brest horský, jedľa biela) s výnimkou jarabiny vtácej na ostatnej ploche lokality v dôsledku vysokého a hustého zárastu brusnice čučoriedkovej a smlzu kroviskového s výnimkou plôch neustále narušovaných zošľapávaním pozdĺž chodníkov nie je fakticky žiadne.
- V blízkej budúcnosti (1-2 roky) už v danej lokalite nebudú teda jestvovať žiadne prirodzené zdroje semena smreka obyčajného, ktoré by dalo základ pre jeho prirodzené zmladenie.
- V dôsledku uvedeného v spomínanom časovom horizonte na danej lokalite smrekový les prestane jestvovať a to definitívne. Totiž vzhľadom na neprítomnosť jedincov smreka obyčajného produkujúcich semeno, na neexistenciu prirodzenej cesty rozšírenia semena smreka obyčajného prirodzenými cestami sem zo vzdialenejších lokalít a vzhľadom na nevhodné ekologické podmienky pre klíčenie smrekových semien je potrebné proces zániku spoločenstva smrekového porastu na danej lokalite považovať za nevratný.
- Dá sa však predpokladať, že popísaný proces zániku smrekového lesa prebehne v časovom horizonte 3-5 rokov aj v ostatných častiach chráneného územia, kde je podiel jedincov napadnutých alebo usmrtených podkôrnikom smrekovým zatiaľ iba 10-30 %.
- Takzvaný malý vývojový cyklus spoločenstva na danej lokalite trvá dokázateľne 350 rokov. Lesné dielce číslo 108 a 109 s celkovou plochou 41 ha pritom obsahujú odumierajúce porasty iba vo veku 115 a 105 rokov. Kalamitné premnoženie podkôrnika smrekového v dôsledku nepovolenia fyto-sanitárnych zásahov tu teda skrátilo malý vývojový cyklus daného spoločenstva na púhu jednu tretinu (!!!).
- Stav porastov dotknutej lokality sa v súčasnosti nedá nazvať inak ako rozpad lesa alebo stav ekologickej katastrofy.

Odvolačiaci orgán si v príslušných zdrojoch odborných informácií podrobne preveril všetky argumenty účastníkov konania, ŠOP SR a prvostupňového orgánu použité v doterajšom

priebehu konania v súvislosti s obsahom príslušných legislatívnych predpisov platných na území Slovenskej republiky a Európskej únie a aj v súvislosti s obsahom vykonávacích príručiek príslušných smerníc Európskej únie.

V rámci toho odvolací orgán musí vzhľadom na súčasné základné ekologické pomery lokality a jej očakávaný vývoj po požadovanom fyto-sanitárnom zásahu konštatovať, že:

- Les je spoločenstvo organizmov, ktorým základné ekologické podmienky pre jestvovanie vytvára takzvaná porastová mikroklíma. Tá sa vytvára v dôsledku vplyvu korún stromov stojacich vedľa seba za spolupôsobenia tepla, svetla, vody a pohybu vzduchu. Porastovú mikroklímu lesa teda tvorí predovšetkým teplota vzduchu, rastlín a pôdy, intenzita osvetlenia a vlhkosť v korunách drevín a v priestore pod nimi.
- V podmienkach danej lokality je ekosystém lesa tvorený vzájomnými ekologickými vzťahmi medzi mnoho sto druhmi rastlín, živočíchov a mikroorganizmov.
- Podstatná časť uvedených druhov organizmov obýva pôdu (i jej povrch). Skupina druhov organizmov využívajúca ako svoj životný priestor drevo tunajších drevín je menej početná.
- Väčšia časť uvedených druhov organizmov z celkového spektra druhov obývajúcich lokalitu je ekologicky poňaté typicky lesných. To znamená, že tieto druhy môžu žiť iba v rámci ekologických podmienok, ktoré im poskytuje les a jeho porastová mikroklíma. Menšia časť druhov organizmov v súčasnosti obývajúcich danú lokalitu je schopná žiť aj mimo neho.
- Väčšina druhov organizmov tvoriacich ekosystém lesa je stenoékných. V praxi to znamená, že pri vychýlení jednej zo základných ekologických podmienok pre jestvovanie daného druhu mimo rozpätie ekologických nárokov druhu tento hynie (alebo sa, ak je na to biologicky vybavený, z lokality na iné vhodné miesto odsťahuje).
- Na vytvorenie biodiverzity a tým pádom aj ekologickej stability danej lokality bolo potrebných niekoľko tisíc rokov. Základnou podmienkou výsledku tohto procesu však bola prítomnosť domáceho genofondu druhov organizmov v bezprostrednom okolí lokality. Po zániku daného spoločenstva na lokalite v dôsledku podkôrnikovej kalamity už uvedenú podmienku možné splniť nebude, aj keď o dĺžke časového obdobia niekoľkých tisíc rokov na obnovu pôvodných kvalít lokality uvažovať môžeme, aj keď viac-menej iba teoreticky. Dotknuté chránené územie je dnes už len osamotený ostrov uprostred druhovo zmenených a ekologicky destabilizovaných spoločenstiev (hospodárske lesy a poľnohospodársky pôdny fond). Zničené smrekových porastov dotknutého chráneného územia je z tohto hľadiska potrebné považovať za nevratné.
- Dané chránené územie je pralesom zloženým z viacerých spoločenstiev, z ktorých dve tvorí aj alebo výlučne smrek obyčajný. V smrekových častiach dotknutého chráneného územia trvá takzvaný malý vývojový cyklus lesa 350 rokov.
- Veľký vývojový cyklus lesa sa v lesných ekosystémoch Slovenskej republiky a teda ani na danej lokalite v štvrtohorách prirodzene nevyskytoval. Veľký vývojový cyklus lesa na území Slovenska v uvedenom období nenastupoval dokonca ani v dôsledku disturbancií.
- Súvislé kalamitisko, rúbanisko alebo mŕtvy les tvorený ešte stojacimi uschnutými jedincami smreka obyčajného považovať za les z ekologického hľadiska možné nie je. Chýbajúca vrstva olistených korún stromov v mŕtvom lese totiž nevytvára takzvanú porastovú mikroklímu a teda ani základné ekologické podmienky pre jestvovanie lesných druhov organizmov.

- V dôsledku absencie porastovej mikroklímy teplota povrchu pôdy i ležiacej biomasy kalamitiska, rúbaniska alebo mŕtveho lesa je v priemere i v rámci výkyvov podstatne vyššia.
- V dôsledku absencie porastovej mikroklímy sa po vzniku kalamitiska, rúbaniska alebo mŕtveho lesa prudko mení aj vodný režim lokality a najmä jej menších častí. Po daždi je vody v mikrolokality takéhoto ekosystému vždy viac ako v zapojenom živom lese.
- V teplotnom, svetelnom a vlhkosťnom režime kalamitiska, rúbaniska a mŕtveho lesa nie je podstatný rozdiel. Rozdiel medzi kalamitiskom, rúbaniskom a mŕtvym lesom na jednej strane a lesom živým na strane druhej je však v ekologickom zmysle slova niekoľkonásobne väčší.
- Vyschnutie súvislého smrekového porastu dotknutého chráneného územia a vytvorenie mŕtveho lesa bude pre pravé lesné druhy organizmov takou zmenou základných ekologických podmienok pre ich jestvovanie, že tieto druhy v lepšom prípade lokalitu opustia a v horšom prípade, týkajúcom sa väčšiny postihnutých druhov, na lokalite vymrú. Zo spoločenstva lesa sa tak v priebehu niekoľkých málo týždňov, mesiacov alebo aj rokov stane kalamitisko s paletou druhov, kde značný podiel v konečnom dôsledku zaujmú druhy rumovísk alebo stepí.
- Ponechanie časti odumretých stromov na zhnitie na stojato by kvôli niektorým špecializovaným druhom organizmov vhodné bolo. Spílenie stojacich mŕtvych stromov na kalamitiskách je ale nutné z dôvodu bezpečnosti osôb zúčastňujúcich sa všetkých potrebných zásahov (okrem fyto-sanitárnych zásahov aj zalesnenie).
- Ponechávanie mŕtveho dreva na budúcom rúbanisku dotknutého chráneného územia z dôvodu neskoršej prirodzenej obnovy smreka obyčajného nemá žiaden praktický zmysel. Odkôrnené kmene nie sú na takúto obnovu vhodné, neodkôrnené kmene so zásobou nevyletených podkôrníkov zasa na rúbanisku zostať z fyto-sanitárnych dôvodov nesmú. Požadovaný podiel fyto-sanitárne zabezpečených kmeňov ponechávaných na rúbanisku na prirodzený rozklad bol v pri formulovaní podmienok tohto rozhodnutia zvolený na základe kompromisu medzi technologickými požiadavkami na odstránenie kalamity (napríklad priechodnosť terénu pre ľudí a mechanizmy) a na aspoň čiastočný návrat živín z rozkladajúceho sa dreva do pôdy.
- Zalesnenie lokality sadenicami smreka obyčajného domáceho pôvodu po spracovaní kalamity je síce zásahom umelým, ale na druhej strane je jediným možným spôsobom, ako na kalamitisku v budúcnosti deklarovaný biotop európskeho významu vôbec uchovať.

Odvolací orgán je v súvislosti so všeobecnými vecnými súvislosťami danej veci a jestvujúcim právnym stavom v danej oblasti nútený konštatovať, že:

- Súčasné kalamitné premnoženie podkôrnika smrekového v dotknutom chránenom území nie je možné považovať za prirodzenú súčasť daných ekosystémov a cyklov, ktorými tieto vo svojom vývoji prechádzajú. K nemu totiž došlo v dôsledku výrazných antropogénnych zásahov, konkrétne kyslých dažďov v trvaní niekoľkých desaťročí, v dôsledku globálnej klimatickej zmeny v podobe dlhotrvajúcich období sucha, vysokých teplôt vzduchu v letnom období a víchric spôsobujúcich polomy, ktoré vlastne danú kalamitu odštartovali. Uvedené faktory sa podstatnou mierou podieľali na znížení obranyschopnosti porastov smreka obyčajného daného chráneného územia, na naštartovaní a rozvoji kalamity a na následnom rozpade porastov.

- Dotknuté chránené územie je súčasťou územia európskeho významu SKUEV0319 Poľana, kde je predmetom ochrany aj biotop európskeho významu 9410 horský smrekový les. V zmysle § 5 ods. 5 zákona je vlastník alebo **správca** pozemku v území európskeho významu **povinný** zabezpečovať jeho priaznivý stav. Priaznivý stav územia európskeho významu je v zmysle § 5 ods. 2 zákona stav, kedy plocha, ktorú v hodnotenej lokalite pokrýva, je stabilná alebo sa zväčšuje a jeho špecifická štruktúra a funkcie biotopu sú zachované. V danom prípade smrekové porasty chráneného územia spejú k neodvratnému a nevrátnemu zániku, takže ich stav ako biotopu európskeho významu je nepriaznivý. Tento proces je dôsledkom doterajšieho ponechania kalamitného premnoženia podkôrnika smrekového na vlastný vývoj.
- Vyššie uvedené ustanovenie zákona je transpozíciou Smernice rady 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín. Uvedená smernica v článku 6 ods. 2 stanovuje pre členské štáty Európskej únie povinnosť: „Členské štáty podniknú primerané kroky, aby sa v osobitne chránených územiach predišlo postupnému zhoršovaniu stavu biotopov..., pre ktoré boli územia vyhlásené...“. Odvolací orgán vidí naplnenie zmyslu oboch právnych predpisov práve v uskutočnení požadovaných fyto-sanitárnych zásahov proti kalamitnému premnoženiu podkôrnika smrekového.
- Požadované fyto-sanitárne zásahy v záujme posilnenia ekologických kvalít doteraz vzniknutých holín potrebné samozrejme nie sú. Dôkladné a včasné vykonanie fyto-sanitárnych opatrení je však potrebné pre zachovanie všetkých živých jedincov smreka obyčajného dotknutého chráneného územia v porastoch, ktoré chránia vzácne spoločenstvá smrekového pralesa a ktoré kalamita podkôrnika smrekového zatiaľ nepostihla.
- Niektoré zúčastnené osoby v konaniach vo veciach ochrany prírody v súvislosti s cieľmi ochrany, ktoré sa majú dosiahnuť v chránených územiach s 5. stupňom ochrany používajú pojem „ochrana prírodných procesov“. Pojem „ochrana prírodných procesov“ ale nie je uvedený ani v zákone, pokiaľ ide o chránené územia Slovenskej republiky, ani v príslušných smerniciach Európskej únie a ani v ich interpretačných príručkách, pokiaľ ide o územia NATURA 2000. Cieľom ochrany uvedených území podľa legislatívy platnej na území Slovenskej republiky teda nie je „ochrana prírodných procesov“, ale zachovanie alebo obnovenie „priaznivého stavu biotopov“.

V dôsledku vyššie uvedeného musel odvolací orgán argumenty zúčastnenej osoby, ŠOP SR a prvostupňového orgánu, ktoré viedli prvostupňový orgán k nepovoleniu výnimiek odvolateľovi na fyto-sanitárne zásahy v dotknutom chránenom území v celom rozsahu odmietnuť. Tieto argumenty sa podľa odvolacieho orgánu nezakladajú na overených skutočnostiach, alebo je ich výklad neobjektívny či nesprávny.

Na základe vyššie uvedeného odvolací orgán musel konštatovať, že prvostupňový orgán pri svojom rozhodnutí zrejme nevychádzal zo spoľahlivo zistených údajov o skutočnom rozmere kalamitného premnoženia podkôrnika smrekového v dotknutom chránenom území v primeraných časových a priestorových súvislostiach.

Odvolací orgán z dôvodu účinnosti, rýchlosti a hospodárnosti a vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti rozhodol o zmene prvostupňového rozhodnutia v rámci odvolacieho konania tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e

Toto rozhodnutie je konečné a podľa § 59 ods. 4 správneho poriadku sa proti nemu nemožno odvolať. Toto rozhodnutie je preskúmateľné súdom.

Mgr. Jozef Vojtek
poverený riadením odboru

Doručuje sa:

1. Lesy Slovenskej republiky, š. p., generálne riaditeľstvo, námestie SNP 8, 975 66 Banská Bystrica

Na vedomie po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia:

1. Krajský úrad životného prostredia Banská Bystrica, Námestie Ľ. Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica + kompletný spisový materiál spisu č. 2009/00314-Pr
2. Štátna ochrana prírody SR, Správa CHKO Poľana, J. M. Urbana 20, 960 01 Zvolen
3. Slovenská inšpekcia životného prostredia, IOPaK, Partizánska cesta 94, P. O. Box 307, 974 01 Banská Bystrica
4. Lesoochranárske zoskupenie VLK, č. d. 27, 082 13 Tulčák